

зображення К., виконані В. Власовим, Я. Мотикою, Л. Бичаничем, В. Одриховським та ін. 1991 в Україні засновано Міжнар. конкурс оперних співаків ім. С. Крившельницької. На Личаків. цвинтарі встановлено пам'ятник (1978, скульпт. Т. Бриж).

Лит.: Музыкальная энциклопедия. М., 1976. Т. 3; Лисенко І. Словник співаків України. К., 1997; Соломія Крившельницька: Спогади. Матеріали. Листування. Ч. 1–2. К., 1978; Демочко К. Музична Буковина. К., 1990; Черепанин М. Музична культура Галичини. К., 1997. С. 57, 129, 154–155; Кудрик Б. Концерт С. Крившельницької // Діло. 1932. Ч. 140; Павлишин С. Замечательная укр. певица // Сов. Музыка. 1959. № 2; Загайкевич М. Великий артистці // Музыка. 1980. № 5.

Икон.: Соломія Крившельницька: Спогади. Матеріали. Листування. Ч. 1–2. К., 1978 (кольор. вклад.); Лисенко І. Словник співаків України. — К., 1997. С. 158–159; Демочко К. Музична Буковина. К., 1990. С. 84, 87, 89.

О.В. Бигаєва

КУЛЬЖЕНКО (Гудалова-Кульженко) Поліна Аркадіївна (псевд. Гудалова; 31.05.1891, Київ—24.07.1982, м. Кострома, Росія) — мистецтвознавець, музейний працівник, педагог, акторка.

Поліна Голубкова (за чоловіком Кульженко), єврейка за походженням, народилася в родині педагога Аркадія Голубкова. Після закінчення гімназії С.І. Львової (1909), продовжила освіту в

Вищій театральній школі Київського товариства мистецтва й літератури. У 1915–19 працювала як акторка в київському драматичному театрі «Соловйов». У 1912 обвінчалася з відомим українським книговидавцем В.С. Кульженком. Дочка — Людмила (1913–32).

Другу освіту одержала на кафедрі мистецтвознавства Київського Археологічного інституту (1920–24). Учениця Ф.І. Шміта. У 1926, разом із М.І. Вязьмітиною, М.О. Новицькою, Н.А. Колюбинською, Є.В. Спаською стала дійсним членом гуртка молоді «Studio», що існував при Кабінеті Українського мистецтва ВУАН і плідно досліджував історію українського мистецтва. Слідом за С.О. Єфремовим, А.М. Лободою, О.П. Новицьким та ін. вченими підписала листа до редакції газети «Пролетарська правда» (1927) із вимогою провести слідство в справі самогубства Д. Шербаківського. Цей лист був протестом проти утиску українських науковців владою. Брала активну участь в роботі ВУАН: досліджувала східне мистецтво як стажерка в Музеї мистецтв ВУАН (із 1924) та аспірантка (1926–29). Промоційна робота — «Срібна сасанідська чаша в Музеї мистецтв ВУАН», за якою вона зробила доповідь на другому Всесоюзному з'їзді схолознавців в Харкові. Як слухач «Семинару по мистецтву Ісламу» при Секції східного мистецтва науководослідної кафедри Мистецтвознавства в Києві, доповіла про дослідження збірки тканин му-

зею. Для виставки «Мистецтво Далекого Сходу» в Києві (1928) склала ілюстрований каталог із пояснювальним текстом. У наступні роки працювала в Київській картинній галереї (згодом — Музей російського мистецтва) на посадах завідувача відділу графіки (1930–34) та старшого вченого консультанта (1940–41).

Одночасно з навчанням і роботою в музеях, займалася екскурсійною та педагогічною діяльністю. У 1921–32 проводила екскурсії Києвом, працювала в різних установах цього профілю. Читала курси лекцій: із історії мистецтв та історії поліграфії в київській школі поліграфічного виробництва (1921–25); із українознавства — на курсах дошкільної освіти при Окрнаросвіти (1925/26–1927/28) та займалася з аспірантами на кафедрі історії мистецтв Київського художнього і-ту (1931–41); із історії образотворчого мистецтва — на історичному та філологічному ф-тах Київського держуніверситету та Київського університету культури (1935–41); на т. зв. ф-ті особливого призначення, влаштованому для персональних занять із висуваннями — співробітниками управління в справах мистецтв (1941); проводила семінари з учителями 8–10 класів середньої школи з роботи над підручниками з історії (1939–41). У 1939 ВАК СРСР затвердив її вченому званні доцента.

Низка довоєнних наукових праць К. не опублікована, доля їх рукописів не відома. 1.10. 1941р., під час окупації Києва німцями,

Київська міська управа призначила К. директором Музею російського мистецтва. Задля збереження приміщення музею від запланованої ревізії під радіостанцію, співробітники спішно відтворили експозицію з експонатів, що залишилися після евакуації музейних цінностей, але музей вважався на консервації, екскурсії в ньому не проводилися. До музею потрапляли цінності, виявлені в різних місцях Києва, зокрема, лаврські ікони Влахернської Божої Матері та Ігорівської Богоматері, ікони з колекції єпископа Чигиринського Поділля Успенського та ін. Становище К. під час окупації було особливо хистке через єврейське походження, за доносом її неодноразово викликали до гестапо. У вересні 1943 задля збереження музейних цінностей під час передбачуваних боїв за місто, за наказом керівника евакуацією Крайового управління архівами, бібліотеками та музеями в Києві — Г. Вінтера, музейні речі було запаковано та підготовлено для вивезення до Німеччини. Супроводити їх мала директорка музею — К. Спочатку речі було вивезено до Кам'янця-Подільського, потім — до Кенігсберга. Під час наступу 1945 Радянської армії будинок, де знаходилися музейні речі, згорів. К. було заарештовано та депатрійовано до України.

У 1945–46 К. працювала медсестрою в лікарні в с. Синява Рокитнянського р-ну Рівненської обл. Її намагання повернутися до Києва та працювати за фахом закінчилися арештом і вироком:

10 років ВТТ в Ярославській обл. (Росія) з позбавленням прав на 5 років та конфіскацією майна. Після амністії (1955), за рекомендацією мистецтвознавця членкор. АН СРСР В.М. Лазарева, працювала тимчасово на посаді касира Костромської обласної картинної галереї з зобов'язанням проводити екскурсії та читати лекції з мистецтва в художньому училищі при педінституті, складати каталоги. В ці роки з'явилися її статті з історії світового та російського мистецтва, були підготовлені кілька каталогів, передмов до художніх альбомів (Виставка произведений М.С. Колесова: Каталог. Кострома, 1956; И.Е. Репин: Каталог выставки. Кострома, 1956; Анатолий Иванович Яблоков: Живопись; Графика. Кострома, 1972). Але жодної праці з українського мистецтва вона вже не написала. У 1981 збори товариства київських книголюбів надіслали їй вітання з нагоди вечора, присвяченого видавцям, зокрема, С.В. та В.С. Кувльженкам. У 1961 вона вийшла на пенсію за віком, до кінця життя мала ясну пам'ять, останні роки життя провела в будинку-інтернаті для перестарілих під м. Костромою.

Тв.: *Гудалова-Кильженко П.* Японська кольорова гравюра на виставці мистецтва Далекого Сходу // *Бібліологічні вісті*. К., 1927. №4. С. 129–130; *Гудалова-Кильженко П.А.* Японська гравюра на виставці мистецтва Далекого Сходу (Каталог). К.: Музей Мистецтв ВУАН, 1928.

Лит.: *Білокінь С.* На зламах

епохи. Спогади історика. Біла Церква: Видавель Пшонківський О. В., 2005. Поліна Кувльженко. С. 242–272; *Біленко Г.І.* До історії створення відділу Східного мистецтва Музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків // *Матеріали науково-практичної конференції: Ханенківські читання*. Вип. 5. К., 2003. С. 5–17.

В.М. Корнісова

МІХНОВСЬКИЙ Гаврило Іванович (02(14).11.1865, с. Тувівка Прилуцького пов. Полтавської гвб. (нині Яготинського р-ну Київської обл.) — 02(15).03.1910, м. Пирятин Полтавської гвб. нині Полтавської обл.) — присяжний повірений, нотаріус, учасник українського національного руху кін. ХІХ–поч. ХХ ст..

Брат видатного українського діяча Миколи Міхновського. Походив із священицької родини. Батько — Іван Іванович Міхновський (1823–04(17).05.1904), після закінчення Полтавської духовної семінарії (1843) майже 50 років очолював парафію Всіхсвятської церкви в Тувівці. Мати — Олександра Федорівна. Закінчив Прилуцьку чоловічу гімназію (1886), деякий час навчався в Київському в-ті св. Володимира — з серпня 1886 по 12(24) січня 1888 на історико-філологічному ф-ті, а з серпня 1894 по 01(13) травня 1896 — на медичному.

Був членом київського та бесарабського осередків «Братства тарасівців». У середині 1890-х рр. працював в Одеській філоксерній комісії, створеній «Обществом се-